

**ادیبالتجار** - بنده را هم جزو غائبین نوشته اند و حال آنکه همه آقایان دیدند که حاضر بودم .

**معاذ الملک** - جزو غائبین بکلی نیستند جزو اشخاص نوشته شده است که سر وقت حاضر شده اند .

**ادیبالتجار** - وقتیکه آقایان داخل اطاق شدند بنده هم دنبال آقایان وارد اطاق شدم .

**آقاسید حسین اردبیلی** - در خلاصه مجلس جلسه آتیه یادداشت نشده است .

**معاذ الملک** - چرا نوشته شده است جلسه آتیه سه ساعت قبل از غروب .

( در این وقت شروع مذاکره و اخذ رأی در مواد نظامنامه داخلی که رجوع بکمیسیون شده بود در هر یک از مواد ذیل رأی گرفته شد ماده ۱۵ - ماده ۳۳ - ماده ۳۴ - ماده ۳۵ - ماده ۳۶ - ماده ۳۷ - ماده ۳۸ - ماده ۴۵ - ماده ۴۶ )

**جلسه ۳۶**

**مذاکرات مجلس شورای ملی**

**بتاریخ شنبه ۲۵ ذی حجه ۱۳۲۷**

مجلس سه ساعت بغروب مانده در تحت ریاست آقای مستشارالدوله تشکیل شد وزرای عظام هم بغیر از وزیر معارف و عدلیه در جلسه حاضر بودند آقای حاج محمد کریمخان غایب بودند .

خلاصه مذاکرات جلسه قبل را معاذ الملک قرائت نمود ذکاء الملک تلگراف واصله از سردار بهادر و مسیو فرم را که مشعر بر شکست اشراقه داغ بود قرائت نمود .

رئیس موضوع مذاکرات جلسه را که ذیلا مندرج است تقریر داشت .

قرائت لایحه وزارت مالیه در مسئله تغییر و تخفیف مالیات پاره از املاک .

استیضاح آقای وکیلالتجار راجع بعمل تذکره از وزارتین مالیه و خارجه .

سؤال آقای وکیل الرعایا از آقای رئیس الوزراء راجع بمجاهدین .

قرائت قرارنامه بلدیهدر باب فروش جزء کاغذ سیگار و کبریت .

قرائت امتیازنامه بلورسازی .

ذکاء الملک لایحه مورخه ۲۱ ذی حجه ۱۳۲۷ شماره ۳۷۲۷ وزارت مالیه راجع بتحقیق و تعیین پاره تخفیفات و تغییرات قرائت نمود پس از مذاکرات لازمه با حضور وزیر مالیه اظهاراتی که اختیار تحقیق در این موارد از جمله وظایف وزارت معزى اليها می باشد .

آقای وکیلالتجار از وزارتین خارجه و مالیه در خصوص تذکره استیضاح نمودند وزیر مالیه جوابا اظهار داشت که وزارت مالیه در نظر دارد که از این تاریخ ببعده تمام عایدات تذکره را جزو مالیه نماید و در خصوص محاسبات سابق تذکره هم وزیر امور خارجه اظهار داشت وزارت خارجه مشغول جمع آوری صورت حساب ولایات است پس از وصول بتوسط وزارت مالیه بمجلس تقدیم خواهد نمود .

آقای وکیل الرعایا در خصوص مجاهدین سؤال کردند که هیئت وزرای عظام چه اقدامی کرده اند

آقای وزیر جنگ و رئیس الوزراء جوابا لایحه ارائه دادند که خلاصه آن مشعر بود بر اینکه مجاهدین واقعی که در این مدت خدمات نمایان بدولت و ملت کرده اند وزارت جنگ آن قبیل مجاهدین را داخل در ردیف نظامی نموده و جزو نظام دولت خواهند شد و رؤسای آنها نیز از طرف وزارت جنگ بر تبه صاحب منصبی مفتخر خواهند گردید .

از طرف بعضی وکلای محترم اظهار شد که در این ترتیب وزارت جنگ مجاهدین حقیقی را که در آذربایجان و گیلان و غیره فی الواقع مجاهدت کرده اند در تحت نظر آورده رعایت کامل از آنها و بیاقیماندگان مجاهدین هم که شهید شده اند بعمل آورد .

وزیر جنگ جواب دادند که این رعایت هم خواهد شد بعد از طرف بعضی وکلای محترم و خود وزیر جنگ تقاضای اخذ رأی شد و مجلس با کثرت تمام این ترتیب وزارت جنگ را تصدیق نمود آقای وزیر امور خارجه آقای نفة الملک را بمعاونت وزارت امور خارجه و آقای وزیر داخله آقای قوام السلطنه را بمعاونت وزارت داخله معرفی کردند .

ذکاء الملک صورت انحصار نامه فروش کبریت کاغذ سیگار جزء را که از وزارت داخله پیشنهاد شده بود قرائت نمود .

پس از قدری مذاکرات گفته شد که بدوا رجوع بکمیسیون شده بعد در مجلس مطرح شور شود .

وزیر مالیه قانون محاسبات بودجه را که بمعاونت مسیو و مستشار وزارت مالیه نوشته بودند بمجلس تقدیم نمود و ضمنا تقاضا نمود که وزارت مالیه از مجلس درخواست می نماید که کمیسیونی برای مصارف فوق العاده مهمه فوری انتخاب نماید که وزارت مالیه مصارف فوق العاده را بمشاوره آن کمیسیون برساند .

مذاکرات زیاد بمیان آمد بالاخره رئیس اظهار داشت که نظامنامه داخلی مجلس تمام شده و چنانچه این مصارف فوریت ندارد تا چهار روز دیگر کمیسیون های مخصوص مالیه تشکیل شده بعد صورت را به کمیسیون ارجاع نمایند وزیر مالیه اظهار کرد چند فقره مصارف فوری است که وزارت مالیه نمیتواند آن مصارف را بعهده تاخیر بیندازد .

گفته شد که خوب است که در رأی گرفته شود اولاً اینکه این مصارف را مجلس بهیئت وزرا رجوع کند با مسئولیتی که دارند خودشان بعهده بگیرند یا اینکه کمیسیونی مرکب از چند نفر انتخاب شود که بمعاونت آنها مصارف فوری را بموقع اجرا گذارند .

آقای مؤتمن الملک اظهار داشت چون بعضی از آقایان نمایندگان اذعانشان از این مطلب مسبوق نیست بهتر این است که جلسه آتیه در این باب اخذ رأی بشود این تکلیف آقای مؤتمن الملک پذیرفته شد .

جلسه مقارن غروب ختم و جلسه آتیه بروز یکشنبه سه ساعت بغروب مانده اعلام گردید که در آن جلسه شور آخری نظامنامه داخلی مجلس و اخذ رأی در باب تقاضای وزیر مالیه خواهد بود .

**جلسه ۳۷**

**خلاصه مذاکرات مجلس شورای ملی**

**بتاریخ یکشنبه ۲۶ ذی حجه ۱۳۲۷**

سه ساعت قبل از غروب آفتاب در تحت ریاست آقای مستشارالدوله جلسه تشکیل شد آقای حسنعلی خان واسطه کسالت مزاج از حضور در جلسه معذور بودند آقای میرزا داود خان بعد از تنفس با اجازه معذرت خواستند .

خلاصه مذاکرات جلسه قبل را معاذ الملک قرائت کرد .

ذکاء الملک راپورت کمیسیون اعتبار نامه ما که راجع بود بصحت اعتبارنامه آقای صدرالعلماء وکیل محترم خراسان قرائت نمود در باره صحت انتخاب ایشان رأی علنی گرفته مجلس با کثرت تمام نمایندگی ایشان را تصویب نمود .

لایحه وزارت فوائد عامه باصورت امتیاز نامه بلور سازی قرائت و بر حسب تصویب مجلس رجوع بکمیسیون شد .

رئیس اظهار داشت که جلسه قبل وزیر مالیه برای مصارف فوق العاده مهمه از مجلس تقاضا نمود که کمیسیونی برای مشاوره باوزارت معزى اليها از طرف مجلس معین شود پس از مذاکرات اظهار شد که در جلسه امروز رأی مجلس در اینخصوص استحصالی شود مذاکرات زیاد بمیان آمد بالاخره گفته شد که لازم است آقای وزیر مالیه در مجلس حاضر شوند و توضیحات لازم بدهند تا مجلس رأی خود را اظهار دارد .

شروع بقرائت و شور در چهار ماده نظامنامه داخلی که در کمیسیون اصلاح شده بود گردیده با کثرت تصویب شد .

ده دقیقه اجازه تنفس داده شد در ثانی جلسه تشکیل و در خصوص رأی گرفتن به کلیه نظامنامه داخلی مذاکرات زیاد شد بعضی ها عقیده شان این بود که باید یکمرتبه دیگر قرائت شود بعد اخذ رأی کرد

بعضی اظهار داشتند که خوب است بدو به کمیسیون رفته مواد و فصول آنرا مرتب نموده بعد اخذ رأی شود بالاخره رأی علنی گرفته شد باینکه هر کس رأی دارد در همین جلسه بدون قرائت آخری در کلیه نظامنامه اخذ رأی شود قیام نماید با کثرت تصویب شد

که در همین جلسه بدون قرائت اخذ رأی شود بقیام و قعود رأی گرفته بالاتفاق تصویب شد ماده آخری نظامنامه که مشعر بر نسخ نظامنامه سابق نیز اخذ رأی گردیده با کثرت نظامنامه داخلی سابق نسخ گردید .

رئیس اظهار داشت که نظامنامه بکمیسیون ارجاع می شود که پس از ربط دادن مواد و فصول آن به طبع رسیده توزیع شود و موادی که راجع بتعیین شمش و کمیسیونها است در جلسه آتیه مجری سایر مواد پس از یک هفته مجری شود خواهد شد .

رئیس اظهار داشت که آقای وزیر مالیه برای دادن توضیحات در خصوص مصارف فوق العاده مهمه حاضر شده اند و لازم است که در مسائل مذاکره توضیح بدهند آقای وزیر مالیه اظهار داشت که پاره مصارف فوق العاده فوری است چنانچه در این

جلسه رأی مجلس معلوم نشود دولت دچار مشکلات خواهد شد يك فقره از مصارف لازم حقوق قشونی است که فوراً مامور گیلان شده و باید بزودی عازم

شوند و آن مصارف که عبارت از ۱۳۱۴۸ تومان است برای مصارف دو ماهه سوارو سه ماهه سرباز مامور گیلان است چنانچه مجلس تصویب می کند داده شود رأی بقیام و قعود گرفته با کثرت تصویب شد که مبلغ مذکور فوق باردوی مامور گیلان داده شود دیگری مصارف مجاهدینی است که با تصویب کمیسیون عالی باردیبل رفته و مراجعت کرده اند وزارت جنگ ده هزار تومان بوزارت مالیه حواله کرده است که بپردازد لکن وزارت مالیه نظر باینکه صورت حساب اردورا ندیده هنوز نپرداخته است.

پس از مذاکرات لازم در موقع اخذ رأی چون از طرف بانزد نفرو کلای محترم که اسامی آنها ذیل درج میشود اظهار شد که رأی مخفی گرفته شود.

سلیمان میرزا - ابوالقاسم میرزا - دکتر علی خان - آقا سید محمد رضا - حاج محمد اسماعیل آقا - آقا سید حسین کرمانشاهی - وحید الملک - آقا میرزا احمد - آقا میرزا محمد صادق - فهیم الملک - حاج شیخعلی - آقا سید حسین اردبیلی - آقا شیخ رضا - آقا سید جلیل - آقا میرزا محمد نجات - لهذا باین مضمون اخذ رأی مخفی شد.

( رأی گرفته میشود بر اینکه موافق تصویب وزارت جنگ از بابت مخارج اردوی اردبیل ده هزار تومان عجالتاً داده شود یا بعد از ارائه صورت حساب داده شود هر کس تصویب میکند که قبل از اخذ صورت حساب داده شود مهره سفید والا سیاه بیندازد) آقای مؤتمن الملک قبل از شروع اخذ رأی اظهار کرد وزارت مالیه متعهد میشود که دیگر از این قبیل مصارف را بدون صورت حساب پیشنهاد مجلس ننماید یا اخیر وزیر مالیه اظهار داشت که بدون صورت حساب جزو ممکن نیست دیگر وزارت مالیه مصارف پیشنهاد مجلس نماید با کثرت ۲۵ رأی از ۵۲ نفر که چهار نفر امتناع بود مجلس تصویب نمود که ده هزار تومان حواله وزارت جنگ قبل از اخذ صورت حساب بباردوی اردبیل داده شود.

در ختام جلسه آقای مؤتمن الملک از وزیر مالیه سؤال نمود از قرار مسموع دولت میخواهد فروش گندم را بطریق انحصار نماید وزیر مالیه در جواب اظهار داشت که من از این کار اطلاعی ندارم.

آقای وزیر مالیه اظهار داشت حاجی میرزا موسی خان میرینجه که در پیشرفت اساس مشروطیت خدمات نمایان کرده در یاریس بواسطه ضرب گواه مریض بستری است و دولت نظر بخدمات او میخواهد مبلغ هزار و شصت تومان برای مصارف معالجه او انعاماً برات نماید چنانچه مجلس تصویب میکند این مبلغ بمشارایه عاید شود.

رأی بقیام و قعود گرفته مجلس با کثرت تصویب نمود که مبلغ مذکور فوق بحاج میرزا موسی خان پرداخته شود.

مجلس دو ساعت از شب گذشته ختم و جلسه آتیه بروز سه شنبه سه ساعت بغروب مانده اعلام گردید از طرف رئیس اظهار شد که موضوع مذاکرات جلسه آتیه تعیین شعب و انتخاب کمیسیونها خواهد بود.

جلسه ۳۸

مذاکرات مجلس شورای ملی بتاريخ

سه شنبه ۲۸ ذی حجه ۱۳۲۷

مجلس سه ساعت بغروب مانده در تحت ریاست آقای مستشارالدوله تشکیل شد آقای حسن علی خان

بواسطه کسالت مزاج معذور بودند آقای صدیق حضرت هم بواسطه گرفتاری فوری عذر خواسته بودند خلاصه مذاکرات جلسه قبل را معاضد الملک قرائت کرد رئیس موضوع مذاکره را که عبارت از تعیین شعبات و انتخاب کمیسیون های دائمی است اظهار داشت بعد بطریق قرعه شروع به تعیین شعبات گردید آقایان مفصله الاسامی به شش شعبه تعیین و تقسیم شدند

**آقایان شعبه اول** - متین السلطنه آقا سید محمد رضا - معز الملک - میرزا مرتضی قلیخان ممتازالدوله - حاج محمد اسماعیل کاشف - اسدالله میرزا - سلیمان میرزا - آقا شیخ رضا - حاج میرزا رضاخان

**آقایان شعبه ثانی** - میرزا محمد علی خان تربیت وکیل الرعایا - دکتر امیرخان - صدیق حضرت - صدر العلماء - هاشم میرزا - معز الملک - دکتر علی خان - حاج فاتح الملک - لسان الحکما

**آقایان شعبه ثالث** - مستشارالدوله - آقا شیخ اسماعیل هاشم رودی - معاضد الملک - مؤتمن الملک - ادیب التجار - آقا سید حسین کزازی معین الرعایا - حاج سید نصراله - آقا سید جلیل نواب

**آقایان شعبه رابع** - معتمد التجار - ابوالقاسم میرزا - تقی زاده - حاج مصدق الممالک - منتصر السلطان - میرزا ابراهیم خان - آقا میرزا محمد صادق - میرزا محمد نجات - دکتر اسماعیل خان وزیرزاده

**آقایان شعبه خامس** - حکیم الملک - آقا میرزا احمد - میرزا کیخسرو - حاج شیخعلی - وحید الملک - حسنعلی خان - میرزا اسدالله خان - ناصر الاسلام - میرزا داودخان - آقا شیخ ابراهیم

**آقایان شعبه سادس** - ذکاء الملک - حاج محمد کریمخان - آقا میرزا اسماعیل نوبری - افتخار الواعظین - وکیل التجار فهیم الملک - آقا سید حسین اردبیلی - آقا شیخ حسین یزدی - آقای شیخ محمد خیابانی

بعد مذاکره شد که خوب است اول عده اعضاء هر يك از کمیسیون ها معین شده پس از آن شروع بانتهاب آنها بشود و قرار شد که فعلا عده اعضاء کمیسیون خارجه شش نفر و عده کمیسیون داخله ده نفر کمیسیون نظام شش نفر کمیسیون هدلیه شش نفر کمیسیون قوانین مالیه دوازده نفر کمیسیون معارف شش نفر کمیسیون پست و تلگراف و غیره نه نفر باشد در این موقع آقای رئیس - الوزراء وزیر جنگ آقای معین نظام را بمعاونت جنگ معرفی نمودند.

آقای تقی زاده اظهار داشت از رئیس الوزراء میخواستم سئوالی بنمایم بتوسط رئیس اجازه خواسته بودم رئیس اظهار داشت جواب شمارا کتبا اظهار داشته اند گفته شد پس لازم است برای استحضار مجلس سئوال و جواب هر دو خوانده شود آقای تقی زاده سئوال و جواب را که مفاد آن ذیلا مندرج است قرائت نمودند.

سئوال آقای تقی زاده از آقای رئیس الوزراء سئوالی دارم راجع بصحت و سقم انتشارات در افزودن ۲۵۰ نفر بر عده قزاق ها و دادن پنج هرابده توپ شنیدر باملزومات بتصرف پالکونیک جواب آقای رئیس الوزراء در قرعه اول اصل معلوم نیست تا به قرع آن برسد قرعه ثانی هم بگلی بی اصل و چنین مذاکره نشده است.

رئیس اظهار داشت که شش نفر اعضاء برای کمیسیون خارجه بانتهاب جمعی معین میشوند و در وقت رای منتشر شد آقایان حاج میرزا رضاخان و نجات و لسان الحکماء بحکم قرعه برای استخراج آراء معین شدند پس از استخراج آراء آقایان مفصله

ذیل بمضویت کمیسیون خارجه منتخب شدند آقای مؤتمن الملک با ۳۷ رأی آقای نواب با ۳۳ رأی آقای ممتازالدوله با ۳۱ رأی شاهزاده اسداله میرزا با ۳۰ رأی آقای تقی زاده با ۲۷ رأی آقای وزیرزاده با ۲۳ رأی.

آقای مؤتمن الملک از عضویت کمیسیون اظهار استعفا نمودند مجلس استعفای معزی الیها را نپذیرفت سپس شروع بانتهاب ده نفر اعضاء برای کمیسیون داخله گردید و در وقت رای منتشر شد آقایان وکیل التجار معز الملک میرزا ابراهیم خان بحکم قرعه برای استخراج آراء معین و پس از استخراج آراء آقایان مفصله ذیل بمضویت کمیسیون داخله منتخب شده.

آقای ناصر الاسلام با ۳۳ رأی آقای میرزا مرتضی قلیخان با ۲۲ رأی آقای حاج محمد کریم خان با ۳۲ رأی آقای معز الملک با ۲۶ رأی آقای معاضد الملک با ۲۲ رأی آقای متین السلطنه با ۱۸ رأی آقای میرزا اسماعیل نوبری با ۱۷ رأی آقای وحید الملک با ۱۶ رأی آقای میرزا محمد علی خان تربیت با ۱۶ رأی آقای حاج محمد اسماعیل کاشف با ۱۶ رأی رئیس اظهار داشت فردا قبل از ظهر اعضاء شعبات برای انتخاب رئیس و منشی حاضر شوند.

نیم ساعت از شب گذشته جلسه ختم و جلسه آتیه بروز چهارشنبه سه ساعت قبل از غروب آفتاب اعلام گردید دستور جلسه آتیه انتخاب اعضاء بقیه کمیسیونها دائمی است.

جلسه ۳۹

مذاکرات یوم چهارشنبه ۲۹ شهریور

ذی حجه الحرام ۱۳۲۷

مجلس دو ساعت و چهل دقیقه قبل از غروب منعقد خلاصه مذاکرات جلسه قبل را معاضد الملک قرائت کردند

**وحید الملک** - در عنوان مینویسند خلاصه مذاکرات چون خیلی چیزها میشود در مجلس که مذاکرات نیست منجمله انتخاب کمیسیون ها و سئوالات از وزراء و غیره خوب است صورت مجلس نوشته شود

**معاضد الملک** - دیروز در انتخاب کمیسیون داخله بنده راهم جزو آنها انتخاب کردند چون جلسه ختم شد ممکن نشد بنده عرض خودم را بنمایم نظر باینکه در هیئت رئیس خیلی کارهای مهم بینده رجوع میشود علیهذا از عضویت کمیسیون داخله استعفا دارم

**میرزا مرتضی قلیخان** - بنده عرض می کنم خوب است کسی که بعد از ایشان اکثریت دارد اسمش خوانده شود بجای ایشان معین شود رئیس - اگر استعفای ایشان را بپذیرید باید همینطور کرد

**مؤتمن الملک** - بنده عقیده ام این است که مجلس استعفای ایشان را بپذیرد زیرا که صورت مجلس را مطابق نظامنامه دیگران باید بنویسید در تحت نظارت منشیان و اگر هم بخوایم بروق نظامنامه عمل کرده باشیم نباید استعفای ایشان را بپذیرفت

رئیس - اما التفات بفرمائید تا وقتیکه رئیس دارالانشاء و رئیس کابینه معین شود یکی دو هفته طول دارد و آقای معاضد الملک میتوانند در جلسه در کمیسیون حاضر نشوند لکن بموجب نظامنامه نباید سه جلسه غیبت نمایند علیهذا استعفا میدهند